

It is further suggested that curators should undertake study visits to museums dealing with the organization of modern art exhibitions, or that specialist seminars for curators should be held dealing with this subject.

Kulturna i spomenička baština Zaostroga

Ivica Kokić

Muzej revolucije, Makarska

Primljeno: 16. 8. 1985.

Najistočnije naselje na Makarskoj rivijeri je Zaostrog. Okružuju ga tri brda (Viter, Plana i Šapašnik).

Kulturna i spomenička baština ovog mjesta malo je poznata, slabo izučavana, a još slabije popularizirana, a zaslužuje posebnu pažnju.

Ovo mjesto je nekada bilo malo selo ispod planine Biokovo, a danas imamo dva Zaostroga: stari napušteni Zaostrog-selo i novi Zaostrog-kraj, koji se sve više pretvara u privlačno ljetovalište. Po ostacima graditeljstva i sl., te starim knjigama i dokumentima koji se čuvaju u samostanskoj biblioteci, možemo donekle rekonstruirati povijest ovog kraja, te spomeničke i kulturne vrednote.

Graditeljstvo (npr. antički spomenici, srednjovjekovne utvrde, gotičke crkve i sl.) ima izvjesni kontinuitet gradnje sve do naših dana.

Namještaj, slike, kipovi i umjetnički obrt također predstavljaju razne stilske epohe, a čuvaju se u samostanu Sv. Marije u Zaostrogu.

Tragovi ljudskog života na području Zaostroga sežu u daleku pretpovijest, o čemu svjedoči i granitni ručni žrvanj iz mlađeg kamenog doba. Žrvanj je nađen 1953. god. na Viteru.

Još neistražene nekropole (gomile) svjedoče da su ovo mjesto nastanjivali i Iliri.

O rimskoj kulturi svjedoče mnogi sačuvani antički spomenici (kameni reljef plesača i frulaša u ilirskoj narodnoj nošnji, reljef boga Mitre i dva nadgrobna spomenika, zatim korintski kapitel i sarkofag bez poklopca itd.).

Nakon seobe naroda, ovo mjesto dobiva slavenski naziv Ostrog. Srednjovjekovni Ostrog (utvrda) nalazio se visoko u brdu. Ruševine

utvrde grada iz 15. st. kojim je gospodarila vlastela i danas se vide. Među ruševinama ističe se kameni prag s reljefom ruke.

U 17. st. Zaostrožani su se počeli spuštati na kraj (k moru), a poslije potresa 1962. god. svi su se nastanili na obali.

Osim spomenutih spomenika, u selu postoje tri crkve: stara gotička crkva Sv. Barbare, Sv. Roko (17. st.), Sv. Barbara (19. st.); te tri kapelice: Sv. Ante (selo — 19. st.), Gospina (Kučine — 20. st.) i Sv. Ilije (Prosik — 19. st.).

Iz novije povijesti u Zaostrogu (selu) možemo uočiti i graditeljstvo etnografskog značaja s veoma interesantnim detaljima.

Borba zaostroškog stanovništva u II. svjetskom ratu obilježena je također, i to spomen-pločama i modernim spomenikom podignutim 1980. god. na obali (kod pristaništa), a posvećen je palim borcima i žrtvama fašističkog terora. Visok je 10 m. U presjeku, konturama ocrtava pticu u letu — borbom stečenu slobodu.

Spomenik je djelo našeg akademskog kipara Rudolfa Matutinovića. Međutim, najpoznatiji spomenik Zaostroga i cijelog Gornjeg (Makarskog) primorja je franjevački samostan Sv. Marije u Zaostrogu, koji prema jednom turskom zapisu iz 1671. god. »postoji iz davnih vremena...«

Iz doba turske vladavine sačuvan je kameni natpis (1589. g.) pisan hrvatskim jezikom i bosančicom.

Samostan je svoj »kulturni zenit« dosegao u 18. st.; tada je konačno i arhitektonski oblikovan (prestala su razna stilska nadograđivanja).

U samostanskoj biblioteci (15.000 knjiga) ima i rariteta (nekoliko inkunabula).

Arhiv, koji počinje turskim hudžetom iz 1494. g., osim 457 turskih dokumenata, sadrži naročito bogatu građu iz 18. st.

Prigodom 250. obljetnice rođenja fra Andrije Kačića Miošića, uz pomoć JAZU, god. 1954. osnovan je »Kačićev arhiv« s ciljem da prikupi sve što je u vezi s Kačićem.

Kačić je prvi hrvatski pisac koji je cijelu jednu knjigu ispunio pravim narodnim pjesmama, koje uglavnom govore o narodnoj prošlosti. On je jedna od najmarkantnijih naših pojava u doba evropskog predromantizma.

U samostanu se, među slikarskim i kiparskim djelima osobito ističe mramorno poprsje fra Andrije Kačića koje je 1889. god. načinio I. Rendić i Meštrovićev spomenik starcu Milovanu u pozi guslara, načinjen od sadre 1953. god.

Sačuvano je nekoliko predmeta umjetničkog obrta — srebrna kadičnica ukrašena kulama i tornjićima, srebrna gotička ladica te dva procesijska križa od pozlaćene mjedi. Tim predmetima, koji su vjerojatno radovi domaćih majstora (15. st.), pripada i ulomak veziva na kome je prikazana **Madona s djetetom**.

Dio etnološke zbirke u samostanu sv. Marije u Zaostrogu

Dio etnološke zbirke u samostanu sv. Marije u Zaostrogu

U zbirci slika ističu se mnogi anonimni majstori, te slikari iz 18. st. F. Naldi, F. Cignarali; a od slikara iz 20. st. zastupljeni su G. Jurkić, A. Popović, M. Čosić, R. Marčić i dr.

Naročitu pažnju privlači slika **Oplakivanje Krista** (ulje na platnu) nepoznatog autora iz nepoznatog vremena. Slika je mirnog tonaliteta, majstorski osvjetljena, a izrazi na licima veoma ekspresivni.

Bruno Bulić je oslikao zidove nove samostanske blagovaonice povijesnom tematikom.

Poslije potresa 1962. god. otvorena je etnološka zbirka, u kojoj se, uz seljačko pokućstvo i oruđe, nalaze i različiti primjerci naše narodne nošnje.

Na posebno ograđenom prostoru (oko 2000 m²) god. 1968. zasaden je botanički vrt, koji danas broji 250 različitih biljaka.

Zaostrog je, također, i kolijevka mnogih znamenitih ljudi: književnika, povjesničara i dr.

ABSTRACT

Zaostrog — its cultural and historical records

Ivica Kokić

The paper gives a presentation of the material remains of Zaostrog's splendid cultural heritage. The account points out the importance of the archives, the library, the gallery of old masters and the ethnographic collection housed in St. Mary's monastery in Zaostrog.

Uloga muzeološke dokumentacije u zaštiti kulturnih dobara, na primeru postavke i razvoja muzeološke dokumentacije Etnografskog muzeja u Beogradu

Ljiljana Čertić

Etnografski muzej, Beograd

Primljeno: 15. 10. 1985.

Zaštita muzejskih predmeta u miru i ratu prevashodan je zadatak savremene muzejske službe. U ovoj kompleksnoj temi posebno se izdvaja problem središnosti osnovne dokumentacije, koja neminovno prati svaki muzejski predmet.

Prema današnjim potrebama zaštite kulturnih dobara, koje su regulisane i međunarodnim konvencijama i zakonskim propisima o zaštiti kulturnog nasleđa, muzeološka dokumentacija treba da sadrži sve dokumente koji omogućavaju efikasnu identifikaciju muzejskih predmeta, pokazuju pravo poreklo predmeta i ceo proces njegove stručne i naučne obrade.

Današnja zakonska načela i postavke o zaštiti kulturnih dobara u biti su same muzeografije, odnosno muzeologije, kao posebne naučne discipline, pa se način čuvanja, odnosno zaštita muzejskih vrednosti, u našoj sredini može pratiti od vremena pojave prvih muzejskih zbirki i osnivanja prvih muzeja u Srbiji.

Od osnivanja Etnografskog muzeja u Beogradu 1901. godine, u začetku različitih muzejskih delatnosti, posebno je obraćena pažnja na evidentiranju muzejskih predmeta, pa je 1905. godine osnovana i overena prva knjiga inventara Etnografskog muzeja. Sa razvojem Etnografskog muzeja usavršavala se i muzeološka dokumentacija.

Revidirajući muzejski materijal posle prvog svetskog rata, stručnjaci Etnografskog muzeja 1922. godine postavljaju savršeniji i potpuniji sistem stručne i muzeološke obrade muzejskih predmeta. Pored knjige inventara uveden je inventarski karton predmeta, koji nije imao utvrđene rubrike za obradu muzejskih predmeta, pa su se podaci unosili prema kriterijumima tadašnjih stručnjaka Muzeja. Veoma je značajno da se predmet ilustrovao crtežom, rađenim tušem, koji je verno prikazivao predmet.

Od 1961. godine stručnjaci Etnografskog muzeja uvode nova savremenija muzeografska rešenja u postojeći sistem, dopunjuju ga, primenjujući neke postignute rezultate rada međunarodnih muzejskih stručnjaka, posebno ICOM-a, u rešavanju pitanja i problema savremene muzeološke dokumentacije.

U sistemu muzeološke dokumentacije, koji se primenjuje od 1961. godine, u Etnografskom muzeju u Beogradu predviđena je i postavljena obrada svih muzejskih fondova: predmeta, slika, negativa, fotografija, arhivske građe, hemerotečnog materijala i drugo. Uvedena je za svaku vrstu muzejskog materijala odgovarajuća stručna obrada, koja se ostvaruje istim načinom, odnosno dokumentacijom: knjigom inventara, inventarskim kartonom i pomoćnim kartotekama. To je princip specijalizirane muzeološke dokumentacije, za razliku od polivalentnog evidentiranja muzejskog fonda.

Prema procesu stručne i naučne obrade etnografskih predmeta postavljena je i odgovarajuća dokumentacija u Etnografskom muzeju. Taj proces za etnografske predmete počinje od izdvajanja predmeta iz prirodnog ambijenta i njegove valorizacije, prenošenja u muzej, evidentiranja, čišćenja i tehničke zaštite kao i stručne, odnosno naučne obrade.

Prvi dokument obrade muzejskog predmeta obuhvata pravnu zaštitu predmeta u muzejskoj zbirci. U Etnografskom muzeju u Beogradu taj